

Novi kapitalizam: Intervju s Danah Zohar

Kali Saposnick

Danah Zohar, stručnjak je na području filozofije i fizike, predavač liderstva i ugledni publicist. Autorica je tri svjetska bestseler, knjiga The Quantum Self, The Quantum Society i ReWiring the Corporate Brain. Organizacijskim liderima prenosi spoznaje suvremene znanosti koja im pomažu da promijene svoj način promišljanja o svijetu i stvarnosti, te shodno tome, unaprijede svoje liderstvo. Njezina saznanja, posebice na području asimilacije načela kvantne fizike u novo razumijevanje društvene svijesti, psihologije i organizacije društva rezultirale su publiciranjem revolucionarne knjige, napisane u koautorstvu s Ian Marshallom, SQ: Dubovna inteligencija - Suštinska inteligencija.

U knjizi *SQ: Dubovna inteligencija* autorica iznosi znanstvene dokaze o postojanju duhovne inteligencije, SQ (eng. *Spiritual Quotient*), posebnog centra inovativnosti i kreativnog liderstva u kori ljudskog mozga. U svojoj posljednjoj knjizi *Spiritual Capital: Wealth We Can Live By* autorica aplicira koncepciju duhovne inteligencije na svijet biznisa. Održiva vizija kapitalizma koju u tekstu prezentira utemeljena je u ljudskim vrednotama koje utječu na poslovne organizacije kako bi generirale "pristojne profite", brinule o svojoj dugoročnoj opstojnosti te istovremeno svoje djelovanje usmjerile na dobrobit sveopće zajednice. U razgovoru kojeg vam prenosimo Danah govori o utjecaju kvantne fizike na njezine mentalne modele te načinu povećanja i korištenja duhovnog kapitala prilikom izgradnje efikasne i održive suradnje.

Na koji način su vaše obrazovanje i stečena iskustva u svijetu znanosti utjecala na promišljanje o kategorijama poput "sistemskog razmišljanja", "suradnje" i "duhovnog kapitala"?

Danah Zohar: Znanstveno obrazovanje je veoma utjecalo na moj način razmišljanja, u svakome smislu, pa čak i na moju osobnu duhovnost u svakodnevnom životu. S kvantnom sam se fizikom prvi puta susrela već u petnaestoj godini života čime je moj svijet okrenut naglavačke. Razlike u temeljima Newtonove i kvantne fizike predstavljaju suštinu mog znanstvenog rada prožimajući ga u cijelosti.

Newtonova fizika, u svojoj suštini, na univerzum gleda kao na skupinu bilijarskih kugli, atoma sa čvrsto definiranim granicama. U skladu s tim načelom ne postoji nikakva metoda kojom bi se izvanjskim putem utjecalo na strukturu atoma a to je zato što u prošlosti, u doba Newtona i dugo vremena nakon njega, znanstvenici nisu imali saznanja o postojanju subatomske čestice koje je radikalno promijenilo čovjekovo poimanje prirode. U Newtonovom modelu bilijarske kugle se sudaraju mijenjajući jedna drugoj samo smjer kretanja ali ne i strukturu.

Odmah ću navesti poveznicu sa svijetom biznisa: Zamisli industrijskog društva koje još uvijek veoma snažno utječu na mentalne modele lidera, poput "*individualizma*" ili "*zamjene zamjenjivih dijelova*" direktno proizlaze iz Newtonovog atomizma. Isto se odnosi i na zamisao kako je pojedinac zapravo "*sam na svijetu, izoliran od drugih ljudi*". Čak je i Freud ustvrdio: "Za mene... ti si samo objekt u svijetu. Za tebe... ja sam samo objekt u svijetu. Zato se nikada ne možemo sresti."

S druge strane, na kvantne sustave se pak gleda kao na konkretizirane energetske kugle koje preuzimaju različite oblike ovisno o međusobnim interakcijama tijekom participacije unutar sustava. Prilikom kolizije dva kvantna sustava dolazi do njihovog preklapanja i objedinjavanja sveukupnog identiteta, dramatične promjene svih obrazaca njihove dinamičke energije te stvaranja potpuno novog entiteta mnogo više razine od pukog zbora komponenti.

Društveni sustavi također predstavljaju obrasce dinamičke energije. Ljudska tijela nemaju čvrste i jasno definirane granice, poput bilijarskih kugli, kako se to možda na prvi pogled čini. Svaka interakcija utječe na nas, svaka nas interakcija na neki način mijenja. Npr., dokazano je da stres, dakle psihološki utjecaj, ugrožava zdravlje i izaziva fizička oboljenja u određenim dijelovima tijela. Slično tome, sudjelovanje u kvalitetnom odnosu utječe na promjene u pozitivnom smislu. Iako se boja kose i ostala izvanjska obilježja ne mijenjaju, interakcije mijenjaju naš karakter, aspiracije i drugo.

Gledano iz ove perspektive, u fokusu interesa više nije pitanje "ja i ti" već prije svega "mi". U fokusu interesa više nije *odvajanje* već *spajanje*; *izolacija* se zamjenjuje prihvaćanjem činjenice da smo svi mi dio jednog sjajnog, velikog i međupovezanog sustava. Navedene nove zamisli od suštinskog su značaja za uvođenje promjena u organizacijskoj kulturi, suradnji i timskome radu.

Na koji način se koncepcija duhovne inteligencije može aplicirati na navedene zamisli?

DZ: Duhovna inteligencija se prije svega odnosi na čovjekovo razumijevanje dubokog smisla života, dublje svrhe i dubokih vrednota u korijenima ljudskog ponašanja. Odnosi se na onaj dio našeg bića koji postavlja duboka pitanja, koji želi znati na koji način koristiti razumijevanje i svrhu kako bi surađivali i ponašali se poput kvantnih sustava. Zašto djelovanje prožeto zajedničkom svrhovitošću dovodi do stvaranja kreativnijih, integriranih i holističkih timova? Na koji način takvo djelovanje utječe na članove timova koji su u mogućnosti održavati suradnju na ovakvoj razini?

Kada se naše svakodnevno ponašanje pretvori u sudaranje bilijarskih kugli, tada obično negativno utječemo jedni na druge. Stvaraju se mnogobrojni konflikti, nadmetanje, ljubomora, zamjeranje i ljutnja. Uvjerena sam kako se prevladavajuća poslovna kultura temelji na četiri negativne emocije:

1. Strahu,
2. Pohlepi,
3. Ljutmji,
4. Samopotvrđivanju.

Želite li ostvariti holističku suradnju kako bi članovi tima postati "*sustav unutar sustava*", želite li potaknuti njihovu kreativni, tada smisao vaših nastojanja mora dolaziti sa viših razina. Takvu motivaciju bih nazvala "*kvantum motivacijom*" dok bih negativna nastojanja svrstala u "*Newtonovu motivaciju*".

U kvantnoj paradigmi sustavi se preklapaju i spajaju tako da se međusobno povezuju isprepletenim identitetom. Zato nema konflikta, zamjeranja i ljutnje. Sve je Jedno, jedan sustav koji funkcionira u zajedništvu. Članovi sustava zajednički rastu, razvijaju se i stvaraju. Iznenada, cjelokupna perspektiva postaje pozitivnija. Kad se udružujemo na osnovi zajedničke svrhe tada se jedni prema drugima mnogo bolje odnosimo. Jer, ta zajednička svrha i zajednički cilj nas spajaju.

Kakav je odnos između kategorija "suradnja" i "duhovni kapital"?

DZ: Duhovni kapital predstavlja bogatstvo ili snagu pojedinca ili organizacije koje je zasnovano na njihovim najdubljim aspiracijama, vrednotama i ciljevima. Odražava se u životnoj misiji tog pojedinca ili organizacije, razlogu njihovog postojanja, vjerovanju, težnjama, u onome za što su spremni preuzeti odgovornost. Duhovni kapital se izgrađuje postavljanjem duhovno inteligentnih pitanja:

1. Zašto postojim?
2. Koja je svrha mog života?
3. Što je to što doista želim postići?

Kada je razina duhovnog kapitala u okvirima neke suradnje visoka, dakle kada neka grupa ljudi posjeduje zajedničke egzistencijalne aspiracije za koje je spremna preuzeti odgovornost, tada se njihova suradnja pretvara u organsku sintezu pojedinaca koji u njoj sudjeluju. Kada je razina duhovnog kapitala niska, tada grupa ili uopće ne zna čemu teži ili pak ne teži ničem značajnom. U takvoj situaciji pojedinac ili organizacija uopće ne znaju zašto postoje, ili misle da postoje isključivo radi stjecanja profita što vodi k tome da ne razmišljaju o odgovornosti već isključivo o ostvarenju kratkoročnih ciljeva. Niska razina duhovnog kapitala uvijek negativno utječe na suradnju. S druge strane, kada je razina prisustva duhovnog kapitala visoka tada se on pretvara u neku vrstu ljepila koje sudionike drži na okupu.

U knjizi spominjete "12 načela transformacije" koji sačinjavaju duhovnu inteligenciju. Jesi li neki od njih posebno važni?

DZ: Osobno vjerujem u važnost svih navedenih načela. Sjetite se o čemu smo ranije razgovarali... To nisu Newtonova načela već se radi o holističkim principima koji su međupovezani jedan s drugim te je stoga besmisleno njihovo bilo kakvo hijerarhijsko razvrstavanje.

Tih 12 načela transformacije jesu:

1. *Samosvijest* – Biti svjestan svojih vjerovanja i vrednota,
2. *Osobna vizija i vrednote* – Život i djelovanje na temelju principa i dubokih uvjerenja,
3. *Pozitivno korištenje nedaća* - Učenje i osobni razvoj iz pogreška, nevolja i patnje,
4. *Holizam* - Osvješćivanje širih obrazaca, odnosa i veza; osjećaj pripadanja,
5. *Suosjećanje* - Kvaliteta "su-osjećanja" i duboke empatije,
6. *Slavljenje raznolikosti* - Poštivanje drugih zbog njihovih različitosti, a ne usprkos njima,
7. *Neovisnost o okolini* - Protivljenje utjecaju većine; vlastita uvjerenja,
8. *Fundamentalno propitivanje "Zašto"* - Potreba da se razumije; detaljno preispitivanje,
9. *Sposobnost gledanja "novim očima"* – Odmak, sagledavanje šire slike i konteksta,
10. *Spontanost* – Život u sadašnjem trenutku, osjetljivost na potrebe sadašnjeg trenutka,
11. *Osjećaj za poziv* – Služenje višem cilju; davanje zajednici,
12. *Poniznost* - Osjećaja igranja uloge u široj drami.

Imajući navedena načela na umu možemo zaključiti kako je za suradnju posebno važna *Samosvijest*, dakle poznavanje onog u što vjerujemo i što držimo vrijednim, onoga što nas duboko motivira, naših najuzvišenijih životnih ciljeva. Biti *voden vizijom i vrednotama* također je od velike važnosti. To znači da naše djelovanje proizlazi iz dubokih uvjerenja te da život živimo u skladu s tim uvjerenjima. Kada bih se morala ograničiti na samo tri načela tada bih svakako uključila i ono *slavljenja raznolikosti*. U prirodnim, kompleksnim i prilagodljivim sustavima, različitost vodi ka sveukupnom razvoju sustava i rezultira pozitivnim mutacijama, prilagodbom i novim situacijama. Ako se isključivo družite sa sebi sličnima vaš se osobni sustav nikada neće mijenjati. Čak štoviše, vrlo će vjerojatno atrofirati uslijed smanjenja poticaja.

Idealna situacija za suradnju očituje se u mnogim različitim perspektivama uz istovremenu usidrenost

u zajedničkim vrednotama i ciljevima. Moramo uvijek biti svjesni činjenice da svaka individua na ovoj planeti različito pristupa i proživljava navedena načela. No, te nas različitosti uvijek mogu nečemu naučiti, mogu u nama potaknuti napredak...

Kako stvoriti kritičnu masu koja će djelovanje temeljiti na višim aspiracijama i poticati druge da čine isto?

DZ: Liderstvo inspirativnog lidera koji "čini ono što propovijeda" (eng. *walk the talk*) u velikoj mjeri može utjecati na stvaranje kritične mase. Ljudi uvijek prepoznaju kada on ili ona prakticiraju načela duhovne inteligencije te ih to potiče da se i sami upuste u isto. Drugi način je putem prakticiranja grupnog dijaloga na različitim razinama - na razini tima, cijele organizacije, kulture ili nacije - kako bi se razotkrile motivacije uključenih.

Često nismo uopće svjesni da djelujemo s razine nižih težnji. Kada bih vas zamolila da pristupite testu osobne motivacije vrlo je vjerojatno da biste iz dvorane izašli ushićeni budući da svi mi vjerujemo kako nas motiviraju visoki ciljevi. No, u grupnom dijalogu kada ljudi aktivno slušaju jedni druge istinska motivacija doista može izaći na površinu.

Pretpostavljam da će mnogi ljudi imati poteškoća s prihvaćanjem vaše koncepcije duhovnog kapitala. Osobito se to odnosi na pojedince koji slijepo vjeruju u moderni, neo-liberalni kapitalizam. Kako ih uvjeriti da je sve to o čemu govorite i pišete važno?

DZ: Održivost je velika i značajna poveznica. Želite li da nešto što radite i čime se bavite potraje ili ne? Da li vam je stalo do ičeg drugog osim do slijedeće kvartalne dobiti? Dublje propitivanje je također važno. Možemo li si uopće priuštiti da ne mislimo o ničem drugom doli o slijedećem kvartalnom profitu?

Svi smo svjesni fluktuacije kompanija na listi *Fortune 500*. Također smo svjesni činjenice da uništavamo, silujemo prirodu od koje i u kojoj živimo. Znakove globalne krize koja nas sigurno očekuje možemo pronaći u vijestima svakog tjedna (tekst je objavljen 2007. godine, dakle prije početka svjetske globalne krize - op. ur.). Npr, iako se susrećemo sa sve većom nestašicom fosilnih goriva, rezultati u pronalaženju alternativnih energenata nikoga ne oduševljavaju. Visoka cijena goriva će stoga u budućnosti zasigurno utjecati na globalnu gospodarsku situaciju. Kapitalizam, ovakav kakav je danas, usporedila bih s monstrumom koji proždire samog sebe. Jednostavno nije. Velika globalna kriza zasigurno će pokucati na naša vrata, prije ili kasnije.

s druge strane, stvaranjem duhovnog kapitala pojedinci, organizacije, nacije i čovječanstvo u cjelini značajno mogu utjecati na svoju održivost. Održivost je pak zasnovana na izgradnji fundamenata za kvalitetnu suradnju, u našim životima, u našim organizacijama, nacijama i na globalnoj razini. Uspijemo li postići promjene o kojima govorim, uspijemo li transformirati kapitalizam tako da se počne baviti dubljim pitanjima, dubljim vrednotama i višom svrhom, ne samo da ćemo ostvariti toliko željenu održivost već i više profite!

Translated and reprinted by permission of Pegasus Communications Inc., 2007., all rights reserved. This article was originally published under the English title: A New Capitalism We Can Live By: An Interview with Danab Zobar in The Systems Thinker magazine.

Uredio: Marko Laučić